

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Жакыпова Асия
Университет	: Кыргыз-түрк Манас университети
Бөлүмү	: Коомдук илимдер институту
Адистиги	: Тарых
Беттердин саны	: XVII + 121
Бүткөн жылы	: 2015
Илимий жетекчи	: т.и.к., профессор Кубатбек Табалдиев

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ АРХЕОЛОГИЯЛЫК ЭСТЕЛИКТЕРДЕГИ ОЙМО-ЧИЙМЕ МОТИВДЕРИ

Магистрдик иштин максаты Кыргызстандагы археологиялык эстеликтердеги оймо-чийме мотивдерин изилдөө маселелерине салым кошуу болуп саналат. Максатты ишке ашыруу үчүн оюулар боюнча маалыматтар топтолуп, оймо-чиймелүү табылгалардын жасалуу мезгили белгиленди. Аны менен катар оюулар классификацияланып, оймолорду түшүрүү ыкмалары баяндалды. Ошондой эле, оймо-чиймелердин маани-маңызы тууралуу илимий эмгектер менен таанышып, табылгалардын семантикалык мааниси боюнча пикирлер белгиленди. Магистрдик иштин негизги булактары – Кыргызстандын аймагында табылган археологиялык эстеликтерге түшүрүлгөн оймо-чиймелер боюнча изилденген жана жарыкка чыккан басылмалар, археологиялык казуулар учурунда табылган оймо-чиймелүү музей булактары эсептелет.

Магистрдик ишибиз киришүүдөн, үч бөлүмдөн жана тиешелүү параграфтардан, корутунду, библиография жана тиркемеден турат.

Киришүүдө алгач теманын актуалдуулугу жана Кыргызстандын аймагындагы археологиялык эстеликтердеги оймо-чиймелер боюнча белгилүү

окумуштуулардын изилдөөлөрү, ой-пикирлери камтылат. Белгилей кетсек, С. М. Абрамзон, К. И. Антипина, Е. И. Махова, М. Т. Айтбаева, А. Акматалиев, А. Байбосунова, М. Ф. Гаврилов, Е. Е. Кузьмина, Н. В. Черкасова ж.б. белгилүү окумуштуулардын илимий эмгектери магистрдик ишибизде методологиялык багыт катары колдонулду.

Магистрдик иштин биринчи бөлүмүндө *Кыргызстандагы оюулардын археологиялык жана этнографиялык маалыматтардын негизинде изилдениши* боюнча маалыматтар каралат. Тагыраак айтканда, М. В. Рынди́ндин, А. Н. Бернштамдын, С. В. Ивановдун, П. Н. Кожемяконун, К. Ш. Табалдиевдин, К. М. Байпаков, Г. А. Терновая, В. Д. Горячева ж.б. изилдөөчүлөрдүн илимий эмгектериндеги маалыматтар чагылдырылат.

Магистрдик ишибиздин экинчи бөлүгү *Археологиялык табылгалардагы оюулар* деп аталып, чопо идиштердеги, металлдан жасалган буюм, кооздуктардагы жана сөөккө түшүрүлгөн оюулар туурасында сөз болот.

Диссертациялык иштин үчүнчү бөлүгүндө *Археологиялык эстеликтердеги оюу мотивдеринин семантикалык маанисин чечмелөө маселелери* боюнча изилдөөчүлөрдүн пикирлери ортого салынат. Ошондой эле археологиялык эстеликтердеги оймо-чиймелер менен катар кыргыз кол өнөрчүлүгүндөгү оюулардын салыштырмасы берилет.

Иштин аягында жыйынтык чыгарылат. Анын негизинде оймо-чиймелер адамзатынын жашоо образын, аны курчаган чөйрөнү, ишенимдери жана ой-чабыттарын билдирген деп айтууга болот. Оймо-чиймелер байыркы мезгилдерде семантикалык маани-маңызга ээ болгон. Кийинчерээк ал маанилерди жазуу аркылуу берүүгө өтүп, оймо-чиймелер семантикалык маани-маңызын дээрлик жоготот. Бүгүнкү күндө оюулар мурдагыдай эле кеңири колдонулганы менен алар дээрлик буюмга көрк берүү функциясын гана аткарууда. Ал эми оюуларды түшүрүүнүн байыркы ыкмалары бүгүнкү күнгө чейин сакталып калган. Топтолгон маалыматтардын негизинде Кыргызстандын аймагында табылган археологиялык эстеликтерге түшүрүлгөн оймо-чиймелер кол өнөрчүлүктө колдонулган оюуларга дал келерин айтууга болот.

Ачкыч сөздөр: Кыргызстан / археологиялык эстеликтер / оймо-чийме / мотивдер

ÖZ

Hazırlayan	: Asiya CAKIPOVA
Üniversite	: Kırgızistan-Türkiye Manas üniversitesi
Anabilim Dalı	: Tarih
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Mezuniyet tarihi	: 2015
Sayfa Sayısı	: XVII + 121
Tez Danışman	: Prof., Dr. Kubatbek TABALDİYEV

KIRGIZİSTAN'DAKİ ARKEOLOJİK ESERLERDEKİ MOTİFLER

Bitirme tezimizin amacı Kırgızistan'daki arkeolojik eserlerdeki motifleri araştırma meselelerine katkıda bulunmaktır. Onun için motifler hakkında bilgi toplanıp üzerinde motifler olan arkeolojik buluntuların zamanı belirtildi. onun yanı sıra motifler sınıflandırılıp onların yöntemleri hakkında bilgi verildi. Bunun dışında motiflerin manası hakkında fikirler ortaya koyuldu. Tezimizin esas kaynakları, Kırgızistan'da bulunan arkeolojik eserlerin üzerindeki motifler hakkında yayımlanan eserler ve müze kaynaklarıdır.

Tezimiz giriş kısmından, üç bölümden, sonuç, bibliografi ve eklerden oluşmaktadır.

Giriş kısmında konumuzun güncelliği ve Kırgızistan'daki arkeolojik eserlerdeki motifler hakkında belli araştırmacıların fikirleri sunulmaktadır. Bu bağlamda S. M. Abramzon, K. İ. Antipina, E. İ. Mahova, M. T. Aytbaeva, A. Akmataliev ve diğer araştırmacıların eserlerinden yararlandık.

Tezimizin birinci bölümünde *Kırgızistan'daki motiflerin arkeolojik ve etnografi bakımından araştırılmasıyla ilgili eserler incelendi.*

Tezimizin ikinci bölümü *Arkeolojik eserlerdeki motifler* diye adlandırılarak seramik kaplardaki, demirden yapılan süs eşyaları ve kemiklerdeki motifler ele alınır.

Tezimizin üçüncü bölümünde *Arkeolojik eserlerdeki motiflerin manasın incelemekle ilgili sorunlar* ortaya koyulur. Bununla birlikte arkeolojik eserlerdeki motiflerle Kırgız el sanatındaki motifler karşılaştırılmaktadır.'

Tezimizin sonunda sonuç olarak motifler insanların hayat tarzını, onun tabiatın, inançların ve hayallerini yansıttığını söylemek mümkündür. Eskiden motifler belli bir manaya sahipti. Ama daha sonra o manalar yazıyla aktedilerek motifler manasın kaybetmiş ve günümüzde sadece süsleme fonksiyonunu yerine getirmektedir. İşimizde toplanan bilgilerden yola çıkarak Kırgızistan'da bulunan arkeolojik eserlerdeki motiflerin Kırgızlar'ın el sanatındaki motiflerle denk geldiğini söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Kırgızistan / arkeoloji eserler / motifler/ bezekler

АБСТРАКТ

Выполнила	: Жакыпова Асия
Университет	: Кыргызско-турецкий университет “Манас”
Факультет	: Институт социальных наук
Направление	: История
Степень дипломной работы	: Магистр
Количество страниц	: XVII + 121
Дата окончания	: 2015
Научный руководитель	: Проф., док. Кубатбек Табалдиев

ОРНАМЕНТЫ НА АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКАХ КЫРГЫЗСТАНА

Внести вклад в изучение мотивов орнаментов на археологических памятниках Кыргызстана является целью диссертационной работы. Для этого были собраны материалы об орнаментах, изучался период изготовления находок с орнаментами. Вместе с тем были классифицированы орнаменты, рассказано об их методах нанесения. Также были изучены научные работы о значениях орнаментов, отмечены мнения о семантических значениях находок. Основные источники магистерской работы - это публикации об изучении орнаментов на археологических памятниках найденных на территории Кыргызстана, орнаментированные музейные источники найденные во время археологических раскопок.

Магистерская работа состоит из введения, трех частей, а также соответствующих параграфов, итога, библиографии и приложения.

В введении сначала говорится об актуальности темы, исследованиях орнаментов известными учеными, их мнения и взгляды. К примеру, научные

труды ученых С. М. Абрамзона, К. И. Антипина, Е. И. Маховой, М. Т. Айтбаевой, А. Акматалиева, А. Байбосуновой, М. Ф. Гаврилова, Е. Е. Кузьмина, Н. В. Черкасовой и других были использованы в качестве методологического направления.

В первой части диссертационной работы рассмотрены вопросы об исследованиях орнаментов в Кыргызстане на основе археологических и этнографических информации.

В первой части диссертационной работы рассмотрены вопросы исследования орнаментов в Кыргызстане на основе археологических и этнографических информации. Точнее, освещены информации из научных трудов М. В. Рындина, А. Н. Бернштама, С. В. Иванова, П. Н. Кожемяко, К. Ш. Табалдиева, К. М. Байпакова, Г. А. Терновой и В. Д. Горячевой.

Вторая часть диссертационной работы называется “Орнаменты на археологических находках”. В ней рассказано об орнаментах на глиняных посудах, вещах из металла и костях.

В третьей части диссертационной работы внимание уделено на мнения ученых по вопросу расшифровки семантического значения орнаментов на археологических памятниках. Также наряду с орнаментами на археологических памятниках рассмотрены сравнения орнаментов в кыргызском ремесле.

В конце работы подведены итоги. На основе всего излагаемого можно сказать, что через орнамент можно определить образ жизни человечества, его окружение, веру и мечты. Орнаменты в давние времена имели семантическое значение. В последующем эти значения стали передаваться через письменность, и орнаменты почти утратили свое семантическое значение. И хотя в сегодняшние дни орнаменты также широко применяются, но они уже в основном выполняют функцию придания красоты. Старинные же методы нанесения орнаментов сохранились и по сей день. На основании собранных информации можно сказать, что орнаменты на археологических памятниках, найденных на территории Кыргызстана были применимы в ремесленном деле.

Ключевые слова: Кыргызстан / Археологические памятники / Орнаменты / Мотивы

ABSTRACT

Executor	: Zhakypova Asiia
University	: Kyrgyz-Turkish University “Manas”
Faculty	: Institute of Social Sciences
Specialization	: History
Degree thesis	: MSc
Pages	: XVII + 121
End Date	: 2015
Scientific Supervisor	: Prof., Dr. Kubatbek Tabaldiev

ORNAMENTS ON ARCHEOLOGICAL ARTEFACTS IN KYRGYZSTAN

The purpose of the master's work is to provide a contribution to the research questions of motives of patterns among the archaeological sites of Kyrgyzstan. To achieve this goal, information was collected about the ornaments; it was stated at runtime findings with ornaments. Along with this, ornaments have been classified and described how to perform them. Also, there have been acquainted with scientific research on the meaning of patterns and there were opinions about the semantic meaning of semantic values finds. The main sources of the master's work are work, issued on the subject of artefacts with ornaments found in archaeological sites on the territory of Kyrgyzstan, sources found during archaeological excavations in museums.

Master's thesis consists of an introduction, three chapters and the relevant paragraphs, conclusion, bibliography and attachments.

In the introduction, the relevance of this theme provides research and well-known scientists, their views on the ornaments on the archaeological sites on the territory of Kyrgyzstan.

The scientific work of such famous scientists as S. Abramson, K.I. Antipina, E.I.Mahova, M.T.Aitbaev, A. Akmatalliev, A. Baybosunov, M.F.Gavrilov, E.E.Kuzmina, N.V.Cherkasova etc. used as a methodological direction.

In the first part of the master's work, considered information on the study of patterns in Kyrgyzstan on the basis of archaeological and ethnographic information. To be precise, the information reflected in scientific works of M.V.Ryndina, A.N.Bernshtam, S.V.Ivanov, P.N.Kozhemyako, K.Sh.Tabaldiyev, K.M.Baypakova, G.A.Ternovoy V.D. Goryacheva and other researchers.

In the second part of the master's theme is Ornaments on archaeological finds, the ornaments have been applied on pottery, on metal, jewelery and bones.

The third part of the thesis contains examples of semantic views of researchers decipher the motives of ornaments archaeological sites. Also, along with the ornaments on the archaeological sites, we compare the number of patterns of Kyrgyz handicraft.

At the end of the work, the conclusion has been provided. Based on this, we can say that the designs meant the life of humanity, their environment, their beliefs and thoughts. In ancient times, the ornaments had semantic values. Later, during the transition to writing, ornaments have lost the semantic meaning. To date, ornaments, though widely used as before, they generally perform functions of decoration products. With regard to the methodology of making patterns, they are preserved to the present day. Based on the information gathered, we can say that the ornaments on archaeological artefacts, found in Kyrgyzstan, with the ornaments used in the craft.

Keywords: Kyrgyzstan / archaeological sites / ornaments / motifs.